

FÖR STÅ ELSE RUM

NR 2. 2023

65 KR

Människor och
mänsklighet

En välsignad
skruttighet

Låt valen visa
vägen

Befrielsen och
tanken

Gröna städer

Ekopoesi och
vita hägrar

**TEMA:
MÄNNISKAN?**

**EKOFILOSOFISK
TIDSKRIFT**

INNEHÅLL

NR 2, 2023

ARTIKLAR

Om du ville människa beta. Människans välsignade skrutthet. Befrielsen från det livsnödvändiga.

Sida 4

KONSTPAUS

Ekopoesi.

Sida 16

ESSÄER OCH KÅSERIER

Låt valen visa vägen.
Gröna städer.

Sida 18

FRÅN ARKIVET

Den vita hägern.

Sida 24

FÖRENINGEN FÖR EKOFILOSOFI

Forum för ekofilosofi,
sommarrträff, studiecirkel,
verkstäder et c.

Sida 30

Bilder i tidskriften:
Open Source och Mikael Jedhamre

INLEDANDE ORD FRÅN REDAKTÖREN

VAD ÄR VÄL MÄNNISKAN FÖR EN SKAPELSE..?

En människa. Är det nåt speciellt, kanske? Finns det nåt som heter en hel mänsklighet, eller är vi alla bara människor?

Och när började vi vara människor? Homo sapiens har funnits i 300 000 år (och släktet Homo mycket längre än så), men ger den insikten svaret på frågan vad det innebär det att vara mänsklig?

Vad säger vi människor själva om det här att vara människa? Vad säger våra olika förståelserum? Och kanske viktigast av allt, vad säger andra om oss? Vad säger den mer-än-mänskliga världen om oss människor? Lyssnar vi på dem också?

Det finns många frågor om vad det innebär att vara människa, allt för många för att samlas i en liten tidskrift. Så det är inte poängen med den här utgåvan av Förståelserum. Istället har vi försökt se på människan (och människor) på lite olika sätt och samlat frågor som vi kan försöka klura på tillsammans. T. ex. om det finns en mänsklighet alls, eller om vi

snarare skulle tala om människor? Eller vad slags roll det kroppsliga, och skröpliga, får lov att ha i mänskliga samhällen. Vad slags betydelse har skuld och nåd för oss? Och vad har synen på människan och naturen med varandra att göra? Och vad säger vi om möjligheten att skapa gröna städer? Vi tar också för oss t. ex. valars och hägrars sätt att visa på nya stigar att vandra.

Som vanligt försöker vi inte komma med enkla lösningar eller svar, men fördjupa frågorna. Vi hoppas ni alla vill följa med, delta och föra samtalet om människan vidare.

Lycka till!

MIKAEL JEDHAMRE

OM DU VILLE MÄNNISKA HETA..

...ELLER VEM ÄR EGENTLIGEN
DEN FILOSOFERANDE
MÄNNISKAN?

Vi säger ofta att "*människan har alltid filosoferat*", hon har alltid varit en filosoferande varelse. Vi säger att redan i mänsklighetens gryning satt hon och klurade och tänkte över sina livsvillkor. Somliga går till och med så långt som att säga att det är just vår förmåga att filosofera, att klura och tänka runt våra omständigheter här på Jorden som skiljer oss från de andra djuren, som rentav gör oss mänskliga – *homo philosophicus*. Jag ska inte här diskutera huruvida det är sant eller inte, men istället klura lite på vad den utsagan säger om oss som uttalar den? För det första säger den att *människor alltid har varit desamma, på ett och samma sätt, eller i alla fall tänkt på samma sätt*. Det är en stor utsaga – och vågad – när vi betänker hur länge människor har varit människor här på Jorden. För det andra säger den att *vårt sätt att tänka, och filosofera, är något som är grundläggande mänskligt*.

Men finns det verkligen bara ETT sätt att vara människa (eller ens att tänka, och filosofera)? Kanske inte. Det är kanske just själva mångfalden i det att vara människa som gör oss mänskliga. *Intemänniska, menmänniskor*. Och det här gäller allt som (på ett eller annat sätt) gör oss mänskliga – vår syn på oss själva och världen omkring oss. Mångfald är nyckeln här – och just mångfald verkar vårt förståelserum ha svårt att uppfatta och ta till sig. Våra religioner (alltifrån kristendom och islam till hinduism och buddhism) samt vår vetenskap och humanistiska världsbild – alla prisar de enkomlighetens lov och salighet. Det finns bara EN gud, EN sanning, EN början (och slut) på allt.

En sak vi försöker göra i det ekofilosofiska är just att få upp ögonen för möjligheten att det finns många olika sätt att leva här i världen. För människor, liksom för andra djur, växter och andra varelser. För att få upp ögonen för det här måste vi först börja lösgöra oss från våra föreställningar och idéer, som lever i vår kultur (och vårt förståelserum) om att det bara finns, och nånsin har funnits, ett sätt att leva och vara som människa.

Vi är människor, inte mänskligheten

Det här är något som jag tänker är väldigt positivt. Vi *ärmänniskor, intemänskligheten*. Vi tror gärna det i vår kultur, eller i vårt förståelserum, att vi är hela mänskligheten, alltså vi lever på det sätt som mänskligheten ska leva (eller kanske alltid levat). Vi ser på världen på samma sätt som människor alltid gjort. Våra religioner säger det, vår vetenskap säger det, hela vår skrivna historia säger det – men det gör ju inte saken sann för det. Vi *ärmänniskor*, som lever *ienkultur, ettförståelserum*, vi är inte (och har aldrig varit) *helamänskligheten*. Och det är något väldigt positivt, skulle jag säga.

För det är så lätt att ramla ned i vad vi skulle kunna kalla *människofällan*, och vi ser exempel på det tämligen ofta. Vi säger, kanske utan att tänka så mycket djupare om det, att ”människan har förstört världen”, eller ”vi som mänsklighet är en parasit på världen”, rätt och slätt för att vi är människor, och det är vår lott här i livet. Det är en idé som länge har förfäktats av s. k. ekofascister (och andra fascister också, förstås), att människan är en parasit i världen, och det finns inget annat vi kan vara eller göra. Vi – och världen – måste helt enkelt vänja oss till det. Men är det verkligen så? På ett sätt hade det kanske varit bekvämt för oss i vårt förståelserum om det var sant, för då skulle vi ju inte behöva förändra på vårt sätt att leva – eller vi skulle inte kunna göra det. För om det inte finns några alternativ, om vi som människor inte har nåt annat val än att förstöra världen vi lever i, då kan vi ju heller inte göra nåt åt det. Samtidigt skulle vi kunna se oss lite runt i världen, och snart inse att vi människor har levat här i tio- och hundratusentals år, utan att förändra stort på varken vår fysiologi eller intelligens. Så om vi har levat i världen i (i alla fall) tiotusentals år utan att förstöra den, så måste det ju uppenbarligen finnas alternativ, som vi skulle kunna kalla andra förståelserum. Eller, det måste ju i alla fall inte vara en naturlag att vi måste leva på ett sätt som förstör världen vi lever i. Vad en sån insikt så betyder kan vi diskutera länge, men insikten i sig själv tänker jag är viktig. Poängen är att det finns (och har funnits) alternativ, och vi skulle ha gott av att lyssna på och lära av deras erfarenheter om hur vi kan leva med och i världen på sätt som inte förstör den.

En hypotes vi arbetar med i det ekofilosofiska är just att det finns olika sätt att leva – och vara – i världen på. Vad betyder då det? Det finns flera sätt att uppleva världen, och inget är ”fel”. De visar bara olika sätt att förhålla sig till den. Alla säger nåt om världen sig, men ingen säger säkerligen allt. Det är just det som är poängen. Och det gör mig väldigt optimistisk.

Vi har träffat maorier som säger: ”Nu har ni försökt med er världsbild i ett par tusen år. Ska vi inte pröva vår, eller en av de tusentals andra som finns i världen, ett par tusen år nu?” Tänk om det hade varit en möjlighet.

Människosyn och mångfald

För vi säger gärna ”människan si och människan så”, och menar oss själva, i vår egen kultur (ibland utan att ens vara medvetna om det). Vad säger det om oss och vår människosyn? Och var uppstår en människosyn? I ett förståelserum. Alla förståelserum måste ha en syn på världen (och människan), outtalad eller inte. I vår syn på världen ingår också en syn på kunskap, makt, estetik, skönhet, sexualitet, kön, natur och kultur, hierarki, krig/fred, dualismer och dikotomier, handling och agens, individ och subjekt, tid och matematik, konst och alienation, religion, vetenskap, humanism, osv.

Och kan vi ha en *människosyn* utan *natursyn*, en syn på världen? Hur skulle det ens vara möjligt? Ändå är det kanske just det vi försöker göra i vårt förståelserum – avskilja just vår syn på människan från vår syn på resten av världen. Vår religion, vetenskap, humanism, demokrati – allt säger vi har med människan att göra, och väldigt lite med andra varelser. Vi säger världen inte är intelligent, inte har medvetande, inte har samma möjlighet till tankekraft som vi människor, därför har den ingen plats i vår värld. *Vår värld. Människans värld.* jag tvivlar på att alla människor skulle hålla med om den utsagan.

Till och med den så kallade naturvetenskapen (biologi, kemi, ekologi osv.) verkar till syvende och sist ha mer med människan, och hur vi ser på världen, att göra än världen själv.

Vi pratar ju ofta om mänsklig kultur och natur som två åtskilda saker, men förhåller det sig verkligen så? Aristoteles delade upp världen i *ilivochlogos*, Descartes i *res extensa* och *res cogitans* och vi i dag föreställer oss (på liknande sätt) att naturen är skild från människans värld. Natur och kultur är två olika saker, och har lite eller inget med varandra att göra. Våra religioner försöker få oss att se bort ifrån vår kropp och istället vända vår uppmärksamhet till själen och den ”sanna” världen bortom (eller över) vår fysiska värld. Vår vetenskap och humanism försöker göra samma sak, bara att här heter själen tanken och vi ska skylla allt kroppsligt, och världsligt, som pesten för det är vad som binder oss till den här världen. Det omänskliga. Tanken ska göra oss fria. Vi har, i vårt förståelserum, gjort världen, till nåt som måste lämnas, eller förvisas från oss själva, om vi ska bli fullt mänskliga.

Då är det väl inte så konstigt att de flesta av oss ser världen mest som en *bakgrund* för vår mänskliga kultur. Vi säger att vi inte har möjlighet att samtala med, delta i eller ingå vänskap med den icke-mänskliga (eller mer-än-mänskliga) världen, och därför är det ingen idé att låtsas som att den kan ha nån verklig mening för oss (annat än som konstnärlig, filosofisk eller religiös inspiration). En bakgrund är just inget mer än en scenridå, som vi ju kan göra lite som vi vill med – och kanske är det just det som är poängen? En scenridå kan du fixa och trixa med, manipulera och till och med förstöra, för den är ju inte värdefull i sig själv, och definitivt inte verklig. Eller, för att säga det med våra ord, inte mänsklig. Och ska vi ge plats åt andra än människan i den här världen? Nonsens. Vår syn på människan är att hon är bättre än världen, just för att hon står utanför världen. Och därför kan hon också upphöja och förbättra den. I världen, men inte av den, som vi brukar säga.

Måste människan vara alltings mått?

Men vad är det som säger att det måste vara så? Har kanske inte människor levat tidigare, eller lever i dag, som ser annorlunda på världen och sin plats i den? Jodå, det finns många exempel.

Det finns mänskliga kulturer, som säger att vi är del av den här världen, på samma sätt som fjärilar, fåglar och sniglar är det. Eller träd och buskar. Vi är annorlunda, vi har olika kvaliteter och egenskaper men det betyder inte att vi är bättre för den sakens skull (se Aristoteles ”naturens hierarki”, eller Descartes´ ”jag tänker, därför är jag”).

Det finns mänskliga kulturer, som säger att världen inte tillhör människan – den är inte här för vår skull. För oss också, såklart. Men inte endast oss. Vi är inte mer speciella bara för att vi är människor.

Det finns mänskliga kulturer, som säger att världen – och alla som lever i den – är *levandevarelser*, som är möjliga att lära känna, samtala med och slå upp en vänskap med. Vi måste bara lära oss hur vi ska göra – och här kanske inte vårt förståelserums religioner, vetenskap och humanism är det bästa alternativet (som vi såg tidigare).

Tänk om människan, och människor, inte skulle vara alltings mått. Och att vi inte nödvändigtvis behövede sätta oss ned och klura och filosofera för att räknas till mänskligheten. (Kanske är det faktiskt precis tvärtom? Att klurandet och filosoferandet gör oss mindre mänskliga?)

Det skulle kanske betyda att det här att vara människa inte alls är *ensak* – utan istället en mångfaldsresa, som vi skulle ha hjärtligt gott av att försöka upptäcka och utforska. Då skulle vi inte heller behöva hitta svar på alla våra frågor om vad det är att vara människa i vår kultur, i vårt förståelserum, utan vi skulle ha en hel värld av svar till förfogande. Eller kanske skulle vi inse att när våra frågor korsar väg med ett annat förståelserum så löses de upp av sig själv, för det var ju egentligen frågan som var det kluriga – och inte alls svaret. Och det är ju en väldigt upplyftande tanke, skulle jag vilja säga.

PIA SKOGLUND

SKULD, NÅD OCH MÄNNISKANS VÄLSIGNADE SKRUTTIGHET

EN KORTVERSION AV BARNSLIGA REFLEKTIONER
PÅSKEN 2023

Det var påsk. Jag tänkte på skulden och nåden. Mest på skulden. Skulden som en förutsättning för nåden. Jag tänkte på Judas vars skuld renderade honom evig förvisning till helvetet. Men som å andra sidan var en förutsättning för det ultimata gudsoffret/nåden. Jag tänkte på syndafallet. På Evas lust till kunskap som för evigt förvisade oss alla från det levande. Och på den obegripliga cykeln av skuld och nåd som verkar så svår att trassla sig ur. Evas skuld är uppenbar ur ett allvetande och allkontrollerande gudsperspektiv men såklart uppenbart tveksam ur något sorts mänsklighetsperspektiv. (Har man fått sig tilldelat nyfikenhet och fri vilja så vill man ju inte gärna bli begränsad utifrån något obegripligt lydnadsargument. Det finns i så fall bättre argument för att begränsa sig.) Men vad var då Judas skuld? Sveket är ytan men var kom det ifrån? Bristande impuls kontroll och självinsikt? Svaghet för glitter och materiellt välstånd? Svårighet att hantera sorg, rädsla och vrede? Överdriven tillit till auktoriteter? Bekräftelsebehov utöver det möjliga? Det vill säga allt det där som vi alla bär med oss men oftast försöker undvika att låtsas om. Allt det hos oss som är rostigt och halvbra, våra svek och självbedrägerier, alla våra inkonsekventa impulsstyrda handlingar och tankar. Vår halvtaskiga och motsägelsefulla moral och våra dåliga ursäkter. Alla våra underlåtenheter och undvikanden. Allt vårt slarv och våra misslyckanden. Allt det som är vi och har varit vi i evigheter och förmodligen (och förhoppningsvis) alltid kommer att vara vi.

Alltså, inte ett endaste dugg perfekta, inte sammanhållna eller helgjutna, vare sig särskilt goda eller onda. Snarare trevande, försökande, hankande oss fram i en levande värld som på inget sätt kräver eller ens behöver konsekvens, likformighet, cementerad rättrådighet eller något unisont credo. Varför dessa vanliga, allmänt förekommande och definierande skruttigheter skulle beläggas med skuld o straffas (framför allt av oss själva) med sorglig acceptans av alienationens straff och uppgivet förnekande av människans möjlighet att göra "rätt", är en gåta. Ideligen upprepar vi berättelsen om syndafallet, uteslutningen, separationen som en konsekvens av våra givna tillkortakommanden. Credot "det är människans eget fel" upprepas till leda.

Ja, vi är lättlurade, lättsmickrade. Ja, vi har sannolikt alldeles för stort behov av bekräftelse av vår funktion som samhällsvarelser. Ja, vi är allmänt lite halvdugliga, lagom o/smarta och inte särskilt tillförlitliga och framsynta-precis som allt annat levande. Dessa inneboende mänskliga egenskaper som vi just här och nu kallar brister, passar såklart riktigt dåligt i en kultur som besatt av klara riktlinjer, konsekvens och en grandios attityd till sin förmåga till kontroll och förutsägelser.

Att vanemässigt skylla på människans inneboende oförmåga att gestalta Guds/livets vilja är kanske mer ett uttryck för någon av dessa våra brister än en given sanning? Kan det rentav vara så att våra globala misslyckanden snarare har sina rötter i kulturens/religionens /etikens krav på fullkomlighet än i människans ofullkomlighet i sig? Kanske är det så att en kultur som baseras på felaktiga antaganden om vad det levande (inklusive människan) är och(inte) kan vara/göra, är dömd att misslyckas när konflikten mellan vad som antas vara möjligt och på riktigt är möjligt blir för stor?Så visst misslyckas vi. Igen och igen – som vi alltid gjort. Det kanske är det som är meningen/ den funktionella konsekvensen (välj själv) med själva levandet? Kan det rentav vara så att just det halvdana och omöjligheten till perfektion är det som binder oss samman med allt levande? Det vill säga att möjligheten till misslyckande (och det sporadiska lyckandet) skulle kunna vara det som gör levandet möjligt?Och inte minst; vår naturgivna skruttighet gör oss älskansvärda på ett sätt som en perfekt artificiell kulturlighet aldrig kan åstadkomma. På samma sätt som träd, kråkor, stenar, sjöar rävar, berg, skogar (även plantageskog) är älskansvärda. Utan att göra sig förtjänta ett enda dugg.

Någonstans i då, nu eller sen finns kanske gömda berättelser. Berättelser där vi människor är okej, där livet är okej. Det kanske finns berättelser bortom dualismer och förenklad manipulerande dialektik. Nånstans finns det kanske rentav berättelser om möjligheter till samhällsordningar som inte kräver mer av oss än vad vi, i all vår halvdanhet, förmår hantera och gestalta. Men så länge vi förlitar oss på arvssyndens realitet och upprepar skuld/nåd-cirkeln så lär vi inte kunna leta efter något bortanför det. Som Nasreddin letar vi efter nyckeln där lampan lyser. Det är ju så vi gör. Tills vi råkar snubbla över något i mörkret. Eller tröttnar på att leta.

Så slutade påsken 2023 med förtydligande av några saker jag klurat på sen barnsben men inte riktigt vågat uttrycka eftersom det i så hög grad uttrycker Piabarnets tänkande. Och man vill ju för allt i världen inte verka barnslig. Uppskattar dock att tankegången verkar osäker och oroande nog för att möjligtvis var frigörande.

Judas och Eva: Tack för sällskapet. Dags att säga tack och hej till den eviga upprepningen av syndafallet och den tyvärr något manipulativa dubbelbindningen mellan nåd och skuld.Men man vet ju inte...jag kanske tar tillbaka allt i morgon. Det är sannerligen inte lätt att veta säkert.

**ÄR MÄNNISKAN
SVARET? I SÅ
FALL, PÅ VILKEN
FRÅGA?**

BEFRIELSEN FRÅN DET LIVSNÖDVÄNDIGA

DEL 2: TÄNKANDET

PONTUS ÖRTENDAHL

Det sägs att den stenåldersmänniska som för hundratusen år sedan behärskade tekniken att slå ett stycke flinta på ett sådant sätt att det förvandlade stenen till ett perfekt redskap kunde tänka framåt i lika många steg som en dagens världsmästare i schack. Att betrakta flintbiten, att förstå var och hur man skulle börja för att långt senare slå det sista slaget som förvandlade stenen till en livsnödvändig följeslagare och andebroder. Hopi skulle kanske ha sagt att stenen nu kunde visa sig i en av sina oändliga möjligheter: människan och stenen var nu två jämbördiga delar båda behövde varandra. Människan hade genom sitt tänkande gett stenen en form med oanade krafter och skönhet och stenen kunde nu ge ett avgörande bidrag till människans överlevnad. Men kanske det var här det började. Människan satte sig ner utmattad av allt tänkande och undrade "Vad skall det här vara bra för?" Kan vi inte hitta på något sätt att befria oss från tänkandets bojar? Kan vi inte använda tänkandet till något bättre än att förse oss med det livsnödvändiga.

En jordenruntsegelare stannade upp i Söderhavet där han hört talas om att man i gamla tider kunde segla flera veckor till mängder öar som man aldrig tidigare besökt och komma fram utan att ha använt några av oss kända navigationshjälpmedel. Han blev kvar större delen av sitt återstående liv för att utröna hur detta under kunde ske. Hans svar blev långt och invecklat ett svar där tänkande, kropp, de olika elementen, dikt, sång och kärlek utgjorde nödvändiga och oskiljaktiga delar och där alla utvecklats tillsammans från födseln. Det lilla barnet fick så snart som möjligt kanske redan från sin första dag ligga i en urholkad stam i strandens vågskvalp och barnets kropp ännu ej skild från tänkandet koppla samman vindarna olika riktningar och styrkor med dyningar och vågornas rörelse till en antialienationens närvaromanifestation. Barnet och farfar, långsegelaren log.

Och fiskarnas små fenor blev långsamt att mer känbara för barnet. Allt detta skall bli livsnödvändiga delar i den kommande livssegelatsen.

När barnet blivit större skulle färden ske. Vår jordenruntsegelare insisterade att pojken skulle leda hans båt till en ö ca två veckor segling bort. Det blir svårt sa farfar din båt är alldeles för stel ni tror att båtar skall hålla vattnet så lång borta som möjligt men han gick med på saken. Nu lärde farfar barnet en sång med över femtio verser som han inte fick missa en enda detalj i. Sen ställde sig barnet nästa naken i fören på båten och segelatsen kunde börja till en förbestämd ö långt, långt bort som varken barnet eller farfar besökt kanske det var Lycksalighetens ö. Den första versen reciterades och i den fanns kodat allt som behövdes. För varje ö som passerades ibland långt bort kände barnet öns reflektion av den i Söderhavet ständiga grunddyningen och i versen fanns information om hur den nya grundkursen skulle vara. Med sin nakna kropp kunde han samtidigt kompensera för den rådande vinden och de senaste dagarnas huvudvindriktning etc. Grunddyningar kommer sällan (kanske var tolfte minut och är mycket svaga, inge västerlänning har lärt sig att känna igen dem). Så passerade man ö efter och efter två veckor var man framme. Dikten var fullbordad. Pojken förstod inte att det var något konstigt. Är det inte detta vi skall ha tänkande och kropp till? Sången, kroppen, havet blev ett och förde oss till MÅLET.

Allt detta berättade Sigmund, som mött världsomsegelaren, för mig!

Det blev i stället sextanter och GPS och stålvidunder som bemästrade haven. På kommandobryggor långt över havsvågornas utsträckta virvlar. Båtarna blev alienationen redskap. Allt fler nya redskap kom till och människan kunde stanna på kommandobryggans värld.

Där lever hon nu i en egenkonstruerad värld. Ett förstäelserum där tänkandet enbart tjänar individens underhållning. Där AI skall sköta resten.

Neanderthalaren med sin nya yxa i handen och pojken som just avslutat sin sång förstår inget. Men vi vet hur det gick. I vår ubåt utan sånger och stålväggar mot havet och livet. Det var då Aniaras färd började.

Sommartradition i Föreningen för ekofilosofi. Vi samlas i Älvsjöhyttan (utanför Filipstad i Värmland) och diskuterar ekofilosofiska frågor. Alla är hjärtligt välkomna!

Årets tema är "Vatten" och vi diskuterar frågor som t. ex. "Hur ser olika förståelserum på vatten?", "Vad är vatten för oss, för andra, för sig själv?" och "Vad har vattnet med vårt sätt att se på världen att göra?"

Vi hittar också inspiration i olika kulturer i världen, samt i poesi, musik och själva upplevelsen av vatten.

Vi försöker, som vanligt, inte nödvändigtvis hitta svar på dessa frågor, men fördjupar vår förståelse för temat genom föreläsningar, samtal och diskussioner.

Sommarträffen är förlagd till Älvsjöhyttan (utanför Filipstad i Värmland), där Pia Skoglund står som värd.

KOSTNAD. *Gratis deltagande* för medlemmar i Föreningen för ekofilosofi. Icke-medlemmar betalar 450 kr. Kostnader för mat och logi tillkommer.

MAT. Vi lagar mat tillsammans för att hålla ned kostnaderna, och för att det är trevligt. Säg till om du är vegetarian/vegan eller har särskilda allergier.

LOGI. Det finns en rad olika möjligheter, från gratis tältplats till säng i stuga.

Har du frågor om sommarträffen, skriv gärna ett mejl till info@ekofilosofi.se.

FÖRENINGEN FÖR
EKOFILOSOFI
**SOMMAR
TRÄFF**
**10-13
AUGUSTI
2023**

**TEMA: VATTEN,
KULTUR OCH
FÖRSTÅELSERUM**

Den första människan
var inte fri,
som du och jag.

Hon var bunden,
begränsad.

Av människor.
Av land.

Den första människan
var inte fri,
som du och jag.

Av djur, av växter, av stenar.
Av sig själv.

Hon var omistligt bunden
till allt som deltar
i livets skapelse.

Hon var *bunden*,
av djurens

Den första människan
var inte fri,
som du och jag.

fotspår i leran,
av ljuset som speglas
i trädens kronor,
av syrsornas spel.

Begränsad.

Av stjärnornas himlaspel
och eviga valv.

Hon såg att livet är
att leva
(och döda)
och hålla livet
som en fågel i handen,
i omsorg
och varsamhet.

Du och jag,
vi är *fria* människor.
Vi kan hålla fågeln
fast i handen
och skjuta den i nästa andetag.
Utan omsorg.
Utan varsamhet.
Vi är fria.

För den första människan
var inte fri,
som du och jag.

Hon var bunden,
fast förbunden,
i kärlek
till allt levande.

Kärlek som närhet,
deltagande,
tillhörighet.

GUSTAV SANDNOR

DEN FÖRSTA MÄNNISKAN

Inte frihet som avstånd,
icke-deltagande,
otillhörighet.
Frihet som hat.

Nej, den första människan
var inte fri.
Som du och jag.
Hon levde ett bundet liv.
Begränsat.

Av människor.
Djur, växter och stenar.
Av sig själv.

Bundna var de,
begränsade
i kärlek
till varandra.

Du och jag
vi är fria människor.

Varför?

Det kommer lite överraskande, men temat Människan blev temat Valen, eftersom en val, i samband med att den här texten skulle skrivas, simmade in med ett viktigt meddelande till mänskligheten.

Det är slutet av maj, under en bilfärd lyssnar jag till nyheterna på P1, som rapporterar om valen Valdimir (eller Hvaldimir, som jag senare läser att det stavas i en av de stora dagstidningarna). En vitval som tränats av människor och försetts med någon typ av utrustning för spioneri, och som första gången upptäcktes utanför Norges kust för några år sedan.

Jag skriver:

Valdimir, spionvalen

de talar om dig på radion idag

att du finns och är just en spionval

andra har vetat det sedan 2019

men inte jag, för mig är din berättelse ny

Hur ödsligt måste det inte kännas för dig
där ute i havet?

När jag föreställer mig din ensamhet
vill jag gråta

ser för min inre syn hur du simmar runt
försedd med spionutrustningskameror
och elektroder

till dess du når Hunnebostrand
ditt sökande efter sällskap

VIKTORIA DEEB
KLINT
LÅT VALEN
VISA VÄGEN

Tänk att det var såhär ditt valliv kom att gestalta sig
det kan aldrig ha varit en vals livsval att bli spionval
nej, en val med ett val hade valt något helt annat
som att vara med andra valar

Men om de fanns, skulle du kunna prata med andra
valar då?

Eller tog människorna också det ifrån dig?

Någon sa att kontakt med dig ska undvikas, men
varför?

Kunde vi inte bara befria dig?

Men min sorg förbyts i en känsla av hoppfullhet när jag dagen efter radioinslaget läser att det, sedan valen först upptäcktes, finns en organisation som verkar för att den ska må bra och inte, i sitt tillgivna och kontaktsökande tillstånd, råka ut för några olyckor. Organisationens talesperson säger att han är övertygad om att valen rymt under ett uppdrag och att han nu hoppas att den ska hitta en vitvalsfamilj. Beviset på rymningen är att Valdimir fortfarande har resterna av någon slags sele hängande runt sin valkropp.

Å, tänker jag, en rebellval! En val som rymde och valde sin egen vilda väg! Heja!

När jag senare samma dag skriver på och delar ett upprop om att stoppa Tidöavtalets angiverilag, så tänker jag på Valdimir, den förrymda spionvalen. Tar hans agerande som en uppmaning: "Även ni människor kan bryta er fria, kränga av er den påtvingade selen, rymma i instinktens riktning i jakt på meningsfull samvaro och kärleksfullt utbyte."

Tack, Valdimir, för att du visar oss vägen. Det är inte vi som befriar dig, det är du som befriar oss.

VISSTE DU ATT...

EKOFILOSOFI FINNS PÅ ?

**SÖK PÅ FÖRENINGEN FÖR EKOFILOSOFI
OCH TA DEL AV FÖRELÄSNINGAR, SAMTAL
OCH ANNAT!**

VILL DU SKRIVA I TIDSKRIFTEN?

**DU ÄR HJÄRTLIGT VÄLKOMMEN ATT BIDRA MED ARTIKLAR,
POESI, BILDER, OSV.**

**NÄSTA NUMMER HAR TEMAT VATTEN, KULTUR
OCH FÖRSTÅELSE. OCH KOMMER UT I
SEPTEMBER 2023. DEADLINE FÖR BIDRAG ÄR 15
AUGUSTI.**

**TA KONTAKT MED MIKAEL JEDHAMRE (MIKAEL.JEDHAMRE@GMAIL.COM)
FÖR MER INFO, OCH EVT. HJÄLP TILL ATT SKRIVA.**

MIKAEL JEDHAMRE

MÄNNISKOR, ALIENATION OCH GRÖNA STÄDER?

En lösning på dagens klimatproblem, som ofta läggs fram, är att vi måste bygga bärkraftiga, eller hållbara, gröna städer. Det här är ett vanligt argument, som vid första anblick ser ut som en god, enkel lösning. Om vi får till att skapa städer, där vi odlar en del av maten själva, eller förser oss med energi, som att alla har solceller på taket, eller små lokala vindkraftverk på taken, bygger med återvunna material osv.

Jag minns faktiskt att jag läste en artikel för ett par år sedan, som argumenterade för att New York skulle kunna bli världens mest bärkraftiga, gröna plats att bo. De visade till tal som hade att göra med hur många människor som bor där per kvadratmeter (eftersom de bygger i höjden så använder inte människor så stor plats per person), och de ha en infrastruktur som gör att alla, eller i alla fall de flesta, kan ta kollektivtrafik, osv. Det var många goda argument där, och jag minns folk blev medryckta av artikeln (den var publicerad i en väldigt seriös tidskrift, och blev mycket diskuterad). New York som världens mest gröna stad – hur hänger det ihop? Och gör det verkligen det? Här behöver vi en ekofilosofisk analys.

För vad är det egentligen vi säger, och vad handlar frågan om? Vad är frågan, faktiskt? Hur vi skapar bärkraftiga, gröna städer eller om städer är, eller kan bli, gröna och bärkraftiga?

Jag tänker det egentligen är två helt olika frågor, och vi måste börja här. För vad är egentligen en stad? Jag läste en definition för ett par år sedan som jag tyckte gav mening för mig. Den gick såhär: "En stad är en samling människor, som lever permanent på en plats, i så stor koncentration att de är avhängig av import av resurser."

Alltså, 1) en stad är en plats där människor lever fast och stabilt (alltså, i flera år) på en och samma plats, kanske i ett och samma hus, 2) de lever där i stor koncentration, alltså i tusentals eller, idag, i miljontals, och 3) där lever så många människor att de är helt avhängiga av att saker de behöver, som t. ex. mat, energi och andra resurser, i stor grad måste importeras, alltså komma utifrån staden, från andra platser (som inte är städer).

Här kan vi genast ställa frågan: låter det här bärkraftigt, i grund och botten? Och – skulle vi också kunna fråga: vad skulle hända om resurserna tar slut? Eller om de som producerar maten, energin och allt annat inte kan förse staden med dem längre? Vad skulle hända med staden? För var kommer dessa "resurser" ifrån? Och vem bestämmer över dem?

Så, vad skulle hända med staden om resurserna tar slut? Och hur får vi egentligen allt det vi inte kan producera själva? Här skulle vi säkerligen komma in på frågor om makt, stad/land, arbete och klass, utnyttjande, slaveri och kolonisation. Och, skulle jag tro, också hur vi i vårt förståelserum ser på liv som inte är mänskligt, det vi vanligtvis kallar naturen, eller den "mer-än-mänskliga världen", som David Abram kallar den. Här är det många frågor som skulle behöva svar.

Och, för att komma tillbaka till staden och livet där, vi skulle också kunna ställa frågan: vad slags liv lever vi människor egentligen i staden? Vad "följer med" på köpet, så att säga, när du flyttar in till en stad? Många saker som vi ser som positiva, såklart: närhet till, andra människor (eller är vi det, är ju också en fråga?), ett levande kulturliv osv. Men vi har också i städer en större del av industrier, fattigdom, klassamhälle, arbetstvång (för vad ska du göra för att överleva annars?), social ångest, depression osv.

Och vem är det som bor i städer? I stort sett bara människor (förutom husdjur, råttor osv.). Och här är också en fråga, om inte livet i staden leder till en alienation från ett liv tillsammans med andra än just människor, alltså en mer-än-mänsklig värld? Vi lever som i en "spegelsal", där vi bara ser oss själva, dag in och dag ut och vi blir fränkopplade allt annat liv här på Jorden.

Här skulle vi också kunna ställa frågan: vad gör det här, att vi i staden är fränkopplade livet utanför, med vårt sätt att se på alla andra världar? Andra sociala världar, och såklart mer-än-mänskliga världar. Vad har det med vår förståelse av dem, och kunskap om dem, att göra? (Kännskap, vänskap.) Och vad gör det med resten av vårt förståelserum? Med vår syn på estetik (tycker vi att höghus är vackrare än träden i skogen), musik (är den vi skapar bättre än fåglar som kvittrar, eller is som sjunger?), språk (är det här vi börjar skilja på kultur – människan – och naturen – allt "resten av världen"?), osv. osv.

Vi brukar ofta säga i ekofilosofin: vilken fråga svarar den här saken på? Vad slags gestaltning av världen frambringar städer? Så – vilken fråga svarar staden på?

Det är ett par, kanske ekofilosofiska, kanske inte, frågor om städer. Så gröna städer – handlar det bara om att odla lite på hustaken, eller sätta upp solceller (var får vi t. ex. metallerna till dem från?), eller att bygga med "ekologiska" material?

Eller måste vi gå mycket djupare med frågorna än så?

SARAH ORNE JEWETT "EN VIT HÄGER"

(1886)

ÖVERSATT AV GUSTAV SANDNOR

1.

Skogen var redan full av skuggor en junikväll, klockan skulle just slå åtta, även om en ljus solnedgång fortfarande glimtade till mellan trädstammarna. En liten flicka drev hem sin kossa, ett stretande, senfärdigt och provocerande djur till uppträdandet, men ändå ett uppskattat sällskap. De vände ryggen till det lilla ljuset som var kvar och vände in på en stig, som ledde djupt in i skogen, med vana fötter och utan att det spelade någon roll om deras ögon kunde se den eller inte.

Det var få nätter den här sommaren när den gamla kossan stod och väntade vid grunden till hagen; tvärtom, det var hennes största nöje att gömma sig i de höga blåbärssnären, och även om hon hade en skälla runt halsen hade hon upptäckt att om hon stod helt stilla gjorde den inget ljud. Så Sylvia måste leta tills hon hittade henne, och försökte både kauka och lulla utan att få en enda stavelse till svar, helt till hennes barnsliga tålmod tog slut. Om kossan inte hade gett rikligt med mjölk, och god sådan, hade situationen sett väldigt annorlunda ut för hennes ägare. Dessutom hade Sylvia all tid i världen, och inte mycket att göra av den. Ibland, vid gott väder, var det en tröst att se på kossans upptåg som ett intelligent försök på kurragömma, och eftersom flickan inte hade några lekkamrater, lät hon sig uppslukas av leken med stor iver. Fast just den här jakten hade varit så lång att även det aktsamma djuret själv, för ovanlighetens skull, hade signalerat om sitt tillhåll, och Sylvia hade skrattat när hon hittade fröken Moolly på sumpsidan, och försökte kärleksfullt mana henne på hemåt med en björkkvist. Och den gamla kossan hade inte lust att gå längre, hon vände sig till och med – för en gångs skull – i rätt riktning när de lämnade hagen, och lunkade hemöver med goda kliv. Hon var klar att mjölkas nu, och stoppade inte ofta för att beta. Sylvia undrade vad hennes mormor skulle säga om att de var så sena. Det var en god stund sedan hon gått hemifrån vid halv sex-tiden, även om alla visste hur svårt det var att göra hämtningen till ett kort ärende. Mrs. Tilley hade själv jagat den behornade plågan alltför många sommarkvällar för att säga att andra sölade, och var bara tacksam där hon väntade att hon hade Sylvia till så god hjälp nuförtiden. Den godmodiga kvinnan misstänkte att Sylvia ibland drog benen efter sig på eget bevåg; aldrig fanns det ett barn som strövade omkring utomhus som Sylvia! Alla sa det var god omväxling för det lilla barnet, som i åtta år hade försökt växa i en trång fabriksstad, och för Sylvia själv verkade det som om hon aldrig hade varit levande innan hon kom för att bo på gården. Hon tänkte ofta med vemod och medkänsla på en ynkelig pelargon, som tillhörde en granne i stan.

"Folkskygg", sa gamle Mrs. Tilley till sig själv, med ett leende, efter att hon oväntat nog hade valt Sylvia från hennes dotters hus fullt av barn och var på väg tillbaka till gården. "Folkskygg, sa dom! Jag tror nog hon blir inte brydd mycket med sånt uppe hos oss!" När de stannade till för att låsa upp dörren till det ödsliga huset, kom den gamla kissen fram och gned sig mot dem och spann så mjukt och fint – en övergiven katt, minsann, men fet på unga rödhakar – viskade Sylvia att det här var en vacker plats att bo och att hon aldrig skulle önska att resa hem igen.

Kumpanerna följde den skuggiga skogsstigen, kossan med slöa steg och barnet snabba. Kossan stoppade länge vid bäcken för att dricka, som om hagen inte var hälften sumpmark redan, medan Sylvia väntade och lät sina bara fötter kyla av sig i det stimmiga vattnet, samtidigt som de stora nattfjärilarna strök mjukt emot henne i solnedgången. Hon vadade vidare längs bäcken när kossan rörde på sig igen, och lyssnade till trastarna med bankande glatt hjärta. Nåt rörde sig i grenarna ovanför. De var fulla av småfåglar och kreatur som verkade klarvakna, och hade sitt att göra med sin värld, eller kanske sa de god natt till varandra i sömniga kvittringar. Sylvia kände sig också sömning när hon gick vidare. Men det var inte långt till huset nu, och luften var mjuk och doftade sött. Hon var sällan i skogen så sent, och det fick henne att känna sig som att hon var en del av de grå skuggorna och de vajande löven på träden. Hon tänkte just att det kändes som så länge sedan hon kom till gården, även om det bara var ett år sedan, och hon undrade om allt var sig likt i den stökiga staden utan henne; tanken på den stora pojken med det röda ansiktet, som brukade jaga och skrämma henne, var nog för att hon skulle börja skynda på stegen för att undslippa trädens långa skuggor.

Plötsligt började den lilla skogsflickan att skälva av rädsla när hon hörde en klar vissling inte långt undan. Det var inte en fågel som visslade, som skulle låta mer vänligsinad, men en pojke, fast besluten och något aggressiv. Sylvia lämnade kossan till sitt öde och stack sig diskret in i buskarna vid sidan av stigen, men hon var just för sent ute. Fienden hade upptäckt henne och ropade till henne med en bekymmerslös och övertygande ton: "Hallå, lilla flicka, hur långt är det till vägen?" Sylvia svarade nästan ljudlöst: "Det är ganska långt."

Hon vågade nästan inte se upp på den unge mannen som stod där, med ett gevär runt halsen, men hon kom sakta ut av buskaget och följde efter kossan igen, med honom jämsides.

"Jag har varit ute på fågeljakt," sa han vänligt, "och har gått vilse, så jag är i nöd och behöver en vän. Inte vad rädd," la han till. "Vad heter du, och tror du jag kan sova i ert hus i natt, och jaga vidare i morgon?"

Sylvia var ännu mer oroad än tidigare. Vad skulle hennes mormor säga, skulle hon inte skylla på henne kanske? Men vem kunde förutse nåt sånt här? Det kunde väl inte vara hennes fel, ändå hängde hon med huvudet som en brusten blomsterstam, men lyckades svara "Sylvi" när den unge mannen på nytt frågade om hennes namn.

Mrs. Tilley stod i dörröppningen när trion visade sig i skymningen. Den gamla kossan råmade som svar på hennes fråga.

"Ja, du har verkligen nog att svara för, din gamla mölja! Var hade hon gömt sig den här gången, Sylvia?" Men Sylvia intog en bävande stillhet; hon visste instinktivt att hennes mormor inte förstod allvaret i situationen. Hon misstog säkert främlingen för en av de många drängarna i trakten.

Den unge mannen ställde sitt gevär vid dörren, och satte ned en sliten ryggsäck vid sidan av det; så önskade han Mrs. Tilley god kväll, upprepade sin lösdrivarhistoria och frågade om husrum för natten.

"Jag kan sova var som helst", sa han. "Jag måste upp och iväg tidigt i morgon, innan solen; men jag är väldigt hungrig. Du kanske kan ge mig lite mjölk, det ville hjälpa."

"Jösses, ja", svarade värdinnan, vars slumrande gästvänlighet var enkel att väcka. "Du skulle säkert hitta nåt bättre om du gav dig ut mot vägen ett par

kilometer eller så, men du ska få av det lilla vi har. Jag ska mjölka med en gång, och du gör dig hemmastadd. Du kan sova på halm eller fjädrar", erbjöd hon älskvärt. "Jag har fött upp allt själv, det är gott grönbete för gäss just här nedanför, mot sumpen. Nå, se till att ta fram en tallrik till den unge mannen, Sylvia!" Och Sylvia svängde sig runt, hon var glad att ha nåt att göra, och var dessutom hungrig själv.

Det var en överraskning att hitta en så ren och bekväm liten bostad här i New Englands vildmark. Den unge mannen hade känt på egen kropp andra skräckexempel på dess primitiva hushållning, och det dystra eländet i de lagen av samhället som inte har nåt emot att dela både hus och hem med höns, och vad värre är. Det här var verkligen det trivsammaste av gammaldags gårdar, bara på en sådan skala att det mer verkade som ett eremitage. Han lyssnade ivrigt på den gamla gummans pittoreska utsagor, han såg på Sylvias ljusa ansikte och glimrande grå ögon med allt större entusiasm, och hävdade att det här var den bästa kvällsvarden han fått på en månad. Efteråt satt de nyfunna vännerna i dörröppningen tillsammans och såg på en uppåtstigande månen.

Snart skulle bli bärtider igen, och Sylvia var till stor hjälp vid plockningen. Kossan var en god mjölkare, även om hon var en pest att hålla efter, skvallrade värdinnan lätt och ledigt, och la till att hon begravt fyra av barnen, så Sylvias mor och en son (som kanske var död) i Kalifornien var allt hon hade kvar. "Dan, min pojk, hade en god hand att hålla i geväret", förklarade hon ledsamt. "Vi saknade aldrig rapphöns eller gråekorrar i huset när han var hemma. Han har blivit en god vandrarhand, tänker jag, men utan en till att skriva brev. Så, så, jag klandrar honom inte, jag hade gärna sett världen själv om jag kunnat."

"Sylvia tar efter honom", fortsatte mormodern tillgivet, efter en minuts paus. "Är inte en fot av utägorna hon inte känner som sin bakficka, och de vilda djuren räknar henne som en av sig själva. Kurrarna kommer och äter ur hennes hand, och all´ slags fåglar. Förra vintern fick hon blåskrikan att sandbada här på gården, och om jag inte höll ett öga med henne skulle hon väl hellre gå utan mat än inte ha med nåt till de små liven i skogen när hon går på tur. Allt utom kråkor, säger jag, hu! Dom vill jag inte mata, fastän Dan hade visst en som han tämjde, och hade den inte sans och förstånd som folk. Den hängde kvar här en god stund efter han lämnat oss. Dan och hans pappa, de gick inte ihop, men han hängde med huvudet

resten av sin tid efter Dan ställde hårt mot hårt och reste sin väg."

Gästen anade inte vidden av denna familjesorg i sin iver och intresse för nåt annat.

"Så Sylvi kan allt om fåglar, kan hon?" utropade han, och gluttade över på den lilla flickan som satt, blyg och alltmer sömning, i månskenet. "Jag har en samling fåglar här själv. Jag har samlat sen jag var pojk." (Mrs. Tilley log.) "Det är två eller tre sällsynta exemplar jag har varit på jakt efter i fem år nu. Jag vill fånga dom på egna marker om det låter sig göra."

"Sätter du dom i bur?" frågade Mrs. Tilley tveksamt, som svar på hans entusiastiska utrop.

"Åh nej, jag stoppar upp och bevarar dom, jag har dussintals av fåglar", sa ornitologen, "och jag har skjutit eller snärjt alla själv. Jag fick en flyktig skymt av en vit häger ett par kilometer härifrån på lördag, och jag har följt den i den här riktningen. De har aldrig skådats i det här området alls. Den lilla vithägern, alltså". Här vände han sig om och såg på Sylvia, och hoppades den här fågeln var en av hennes bekantskaper.

Men Sylvia satt och såg på en padda som hoppade nedför den lilla snårstigen.

"Du känner igen den med en gång du ser den", fortsatte han hoppfullt, "en underlig, högrest vit fågel med mjuka fjädrar och långa, tunna ben. Och den har sitt rede högst uppe i träden, av små pinnar, lite som en höks."

Sylvias hjärta hoppade ett slag, hon hade sett den underliga vita fågeln, och hade en gång smugit sig fram till där den stod i det ljusgröna sumpgräset, på andra sidan skogen. Där fanns det en plats, där solens strålar alltid verkade märkligt varma och gula, där den höga nickande vassen växte, och där hennes mormor hade varnat henne att hon kunde sjunka till botten av den mjuka, svarta leran och aldrig höras av igen. Inte långt undan var de salta sumpmarkerna, och ännu längre bort havet självt, som Sylvia undrade och drömde om mycket, men aldrig hade sett med egna ögon, vars kraftiga stämma ibland kunde höras över skogens ljud i en kraftig storm.

"Jag önskar inget högre än att hitta redet till den vita hägern", sa den stiliga främlingen. "Jag skulle ge tio dollar till den som kunde visa mig det", la han till, nästan desperat i rösten, "och jag ämnar ägna hela

min semester till att jaga efter den, om jag så måste. Kanske var den bara i flytt, eller så hade den blivit jagad ut Mrs. Tilley lyssnade förbluffad till den unge mannen prata, men Sylvia betraktade fortfarande paddan, utan att förstå, som hon kanske skulle gjort vid ett annat, lugnare tillfälle, att den helt enkelt väntade på att få komma till sin håla under dörrstocken, men nu satt de här ovanliga åskådarna i vägen för den så här sent på kvällen.

Men inga högtflygande tankar kunde, den kvällen, säga nåt om vad slags högt önskade skatter tio dollar, så lätt omtalade, kunde införskaffa.

Nästa dag strosade den unge friluftsmänniskan runt i skogen, och Sylvia höll honom sällskap. Hon var inte rädd för den vänlige mannen längre, och han visade sig vara både trevlig och sympatisk. Han berättade många saker för henne om fåglarna i skogen, vad de kan och vet, var de bor och vad de gör med sina liv. Och han gav henne en fickkniv, som för henne var en lika stor skatt som om hon befann sig på en öde ö. Hela dagen gick utan att hon var rädd för honom en gång, utom när han fick ned en eller annan sjungande varelse från sin lövruska i träden. Sylvia skulle tyckt om honom ännu bättre utan geväret; hon kunde inte förstå varför han ville skjuta de fåglarna han verkade tycka om så mycket. Men allt som dagen blev längre såg Sylvia fortfarande på den unge mannen med kärleksfull beundran. Hon hade aldrig träffat nån så charmig och förtjusande; det kvinnliga hjärtat, som ännu slumrade i barnet, vaknade till lite av en dröm om kärlek. En föraning om denna starka kraft väckte och rörde upp dessa unga varelser som färdades över det högtidliga skogslandskapet med mjuka fötter och stilla vördsamhet. De stoppade för att lyssna till en fågels sång; de pressade på igen ivrigt, särande på trädgrenar – de talade sällan till varandra, och om de gjorde det var det i viskningar, den unge mannen gick först och Sylvia följde, fascinerad, ett par steg efter, med hennes grå ögon mörka av upphetsning.

Hon kände sig ledsen för den efterlängtade vita hägern visade sig svårfångad, men hon ledde inte gästen, hon bara följde efter och det att tala först var inte en sak för henne. Ljudet av hennes egen obestridda röst skulle ha skrämt vettet ur henne – det var svårt nog att svara ja eller nej när det krävdes. Till slut började kvällen falla, och de drev kossan hem tillsammans, och Sylvia log med välbehag när de kom till den plats där hon hade hört visslingen och blivit rädd kvällen innan. ur sin hemvist av en rovfågel."

2.

En knapp kilometer hemifrån, vid skogens ände, där landet stod som högst, stod en gammal tall, den sista av sin generation. Om nån hade lämnat den för att markera en gränslinje, eller en annan anledning, kunde ingen svara på; skogsarbetarna som hade huggit ned dess kamrater var döda sedan länge, och en hel skog av robusta träd – tallar, ekar och lönnar – hade vuxit i deras ställe. Men det ståtliga huvudet till denna tallen tronade över dem alla och utgjorde ett landmärke för sjö och strand i flera mil runtomkring. Sylvia kände den väl. Hon hade alltid trott att den som klarade att klättra upp till toppen av trädet kunde se havet; och den lilla flickan hade ofta lagt sina händer mot den grova barken på stammen och tittat upp långtansfullt på det mörka grenverket som vinden alltid vispade, hur varm och stilla luften än kunde vara där under. Nu tänkte hon på trädet med ny upphetsning, för om en klättrade upp till toppen vid daggy, skulle en inte kunna se hela världen och enkelt upptäcka varifrån den vita hägern flög, märka ut platsen och hitta det gömda redet?

Vilken äventyrlust, vilka vilda ambitioner! Vilken förunderlig triumf och glädje och glans för den senare morgonen, när hon skulle uppenbara det som var dolt! Det var nästan för verkligt och för stort för det barnsliga hjärtat att bära.

Hela natten stod dörren till huset öppen, och nattskärnan kom och sjöng på dörrstocken. Den unge friluftsmänniskan och hans gamla värdinna sov tungt, men Sylvias storslagna planer höll henne vaken och vaksam. Hon glömde att tänka på sömn. Den korta sommarnatten verkade lika lång som vinterns mörker, och när skärrorna äntligen skingrades och hon blev rädd att morgonen ändå skulle komma för tidigt, listade hon sig ut av huset och följde den lilla snårstigen genom skogen, skyndade sig mot det öppna landskapet bortanför och lyssnade med en känsla av trygghet och kamratskap till en halvaken fågels dåsiga kvittrande när hon ruskade till i grenen den satt på. Tänk om denna stora våg av mänskliga anspråk, som för första gången fick lov att flöda i detta dämpade lilla liv, skulle svepa undan tillfredsställelsen hos en existens som levde hjärta till hjärta med naturen och det stilla livet i skogen!

Där var det väldiga trädet, som fortfarande sov i ly av månskenet, och Sylvia, liten och enfaldig, började med stort mod klättra upp mot toppen, med kittlande ivrigt

blod jagande i hennes kanaler och hela stomme och hennes bara fötter och fingrar som nöp och höll fast som fågelklor om den monstrosa stegen som sträckte sig upp nästan helt till himlen. Först måste hon ta sig uppför viteken som växte vid sidan av, och här förlorade hon sig nästan bland de mörka grenarna och de gröna bladen, som var tunga och våta av dagg; en fågel fladdrade till när hon kom för nära dess rede, och en ekorre sprang fram och tillbaks och kom med retliga förebråelser till den harmlösa inkräktaren. Sylvia kände sin väg fram med lätthet. Hon hade klättrat där ofta, och visste att längre upp satt en av ekens övre grenar och skavde mot tallens stam, just där dess lägre grenar satt tätt tillsammans. Där, när hon hade gjort den farliga övergången från det ena till det andra trädet, skulle det riktiga vågstycket börja.

Hon kröp nu äntligen ut längs den svajande eklemmen, och gjorde det vågade språnget över till den gamla tallen. Det var svårare än hon trott; hon måste sträcka sig långt och hålla sig fast, de skarpa torra smågrenarna fångade henne och höll henne kvar, rev och rispade henne som ilska klor, krångandet gjorde hennes tunna små fingrar klumpiga och stela allt eftersom hon klättrade högre och högre upp runt jättestammen. Sparvarna och rödhakarna i skogen under henne började vakna och kvittra till morgonen, ändå verkade allt mycket lättare där uppe i tallen, och barnet visste att hon måste skynda sig om hennes plan skulle vara till nån nytta. Trädet verkade sträcka ut sig ju längre upp hon klättrade, och förlänga sig än längre uppöver. Det var som stormasten på jordens sjöresa; och det måste verkligen ha känt förundran den morgonen, genom hela dess resliga stomme, när den kände den bestämda gnistan hos en mänsklig själ som kränger sig från gren till högre gren. Vem vet hur orubbligt de små grenarna höll i sig för att hjälpa denna lätta, svaga varelsen på sin väg! Den gamla tallen måste ha älskat sin nya familjemedlem. Mer än alla hökar, fladdermöss och nattfjärilar – ja, till och med de skönsjungande trastarna – var det modiga, bultande hjärtat hos det ensliga gråögda barnet. Trädet stod stilla och rynkade iväg vindarna den junimorgonen, medan gryningen växte sig ljus i öst. Sylvias ansikte var som en blek stjärna, om en hade sett den från marken, när hon passerade den sista kvistiga grenen och hon stod, bävande och trött men helhjärtat triumferande, högst upp i trädtoppen. Ja, där var havet, med den gryende solen som spelade ett

guldregn över det, och mot den strålände öst flög två hökar med nästan orörliga vingspetsar. Hur lågt de verkade flyga när hon såg dem härupifrån, och särskilt som hon bara sett dem underifrån tidigare, och mDeras grå fjädrar var mjuka som nattfjärilar; det verkade som de var bara ett stenkast från trädet, och Sylvia kände det som om hon själv kunde kasta sig ut och flyga bland molnen. I väst sträckte sig gårdar och skogar milsvida ut; här och där såg hon kyrktorn och små vita byar; sannerligen var det en oändlig och respektingivande värld!

Fåglarna sjöng högre och högre. Till sist steg solen upp med sitt omtumlande ljus. Sylvia kunde se skeppens vita segel ute på havet, och molnen som först var lila- och rosafärgade, och gula, bleknade och började upplösas. Var skulle hon nu hitta vithägersns rede i det här havet av gröna grenar, eller var den underbara åsynen av världen såhär på parad den enda belöningen för att ha klättrat till så svindlande höjder? Se nu ner igen, Sylvia, där den gröna sumpmarken har lagt sig bland skinande björkar och mörk odört; där du såg den vita hägern en gång ska du se den igen; se, se! En vit fläck, som en ensam flytande fjäder, reser sig från den döda odörten, växer sig större och stiger, och kommer närmare äntligen, ser efter tallen som landmärke och kommer med svepande vingar och utsträckt smal hals och krönt huvud. Och vänta! vänta! rör inte ett finger eller fot, flicka lilla, sänd inte ut en pil av ljus och medvetande från två ivriga ögon, för hägern har satt sig på en tallgren inte långt från din, ropar tillbaks till sin make i redet, och putsar sina fjädrar för en ny dag!

Barnet vågar släppa lös en lång suck först en minut efteråt, när ett lag med kattfåglar ansluter sig till dem i trädet och den ensamma hägern, irriterad av deras flaxande och allmänna laglöshet, flyger iväg. Hon känner hans hemlighet nu, den vilda, lätta, smala fågeln som flyter och fladdrar och skjuter tillbaks som en pil till sitt hem i den gröna världen därunder. Först då vågar Sylvia, nöjd och glad, sig på den riskfyllda vägen ned igen, och vågar inte se ned alltför långt från grenen hon står på, och klar till att skrika ut ibland för att hennes fingrar värker och hennes lama fötter halkar. Hon undrar igen och igen vad främlingen ska säga till henne, och vad han ska tänka när hon visar honom hur en hittar vägen till hägersns rede.

”Sylvi, Sylvi!” ropade den jäktade mormodern igen och igen, men ingen svarade, den lilla halmsängen var tom och Sylvia hade försvunnit.

Gästen vaknade från en dröm, och när han kom ihåg dagens glädjeämnen klädde han sig fort så den skulle kunna börja. Han var övertygad att den skygga flickan hade sett hägern tidigare, det såg han på henne en gång eller två dagen innan, och nu måste han fokusera på att få henne att berätta. Här kommer hon nu, blekare än någonsin, och hennes gamla överrock skrynklig och söndertrasad, och insmetad med kåda. Mormodern och friluftsmänniskan står i dörren och frågar ut henne, och det perfekta tillfället kommer för att prata om det döda odörtträdet ute vid sumpmarken. örka mot den blå himlen. Men Sylvia väljer att inte säga nåt, fastän den gamla mormodern är grinig och tillrättavisar henne och den unge mannens vänliga, tilltalande ögon ser rakt in i hennes. Han kan göra dem rika på pengar; han har lovat det, och de är fattiga nu. Och han är så värdig att göra glad, och så förväntansfull på att få höra hennes historia.

Nej, hon måste hålla tyst! Vad är det som plötsligt förbjuder henne att tala och gör henne stum? Har hon vuxit i nio år och nu, när den stora världen äntligen sträcker ut sin hand till henne, måste hon kasta den till sidan – för en fågels skull? Tallens gröna grenar viskar i hennes öron och hon minns hur den vita hägern kom flygande genom den gyllene luften, och hur de skådade ut över havet och morgonen tillsammans, och Sylvia kan inte tala; hon kan inte avslöja hägersns hemlighet och ge iväg dess liv.

Kära lojalitet, som fick sig ett skarpt sting när gästen besviken gick sin väg senare samma dag, som kunde ha tjänat och följt honom, och älskat honom som en hund älskar! Många nätter efter detta var Sylvia hemsökt och kunde höra ekot av honom visslande på stigen från hagen när hon kom hem med den senfärdiga kossan. Hun glömde till och med hur sorgsen hon blev när han sköt skarpt med geväret, och synen av trastar och sparvar som stilla föll till marken, deras sång tystad och deras vackra fjädrar våta och fläckade med blod. Var fåglarna bättre vänner än jägaren hade varit – vem vet? Vad än för skatter som var henne förlorade, skogar och sommartid, kom ihåg! Kom med era gåvor och smycken och berätta era hemligheter för detta ensliga naturbarn!

Föreningen för Ekofilosofi har verksamheter på lite olika plan. Vi har bl. a. Forum för ekofilosofi, verkstäder, sommarträff och studiecirklar på Zoom.

Vi har också en **mejllista**, som du kan anmäla dig till, skicka ett mejl till: info@ekofilosofi.se.
Läs också mer på vår hemsida, www.ekofilosofi.se.

Forum för ekofilosofi - vi samlas två gånger i månaden till samtal på Zoom och diskuterar olika teman, för att fördjupa de ekofilosofiska frågorna.

Ekofilosofiska verkstäder - två per år (april/oktober). Här diskuteras olika teman med ekofilosofisk anknytning. Hålls vanligtvis i Älvsjöhyttan, Värmland.

Sommarträff - vi träffas en långhelg på sommaren för ekofilosofiska samtal.

Studiecirklar - vi träffas på Zoom och samtalar om litteratur, poesi, konst osv. som är av ekofilosofisk relevans.

Är du intresserad av att delta i en eller flera av våra aktiviteter så hör gärna av dig till info@ekofilosofi.se.

Vi rekommenderar dessutom **Sofiresor** (www.sofiresor.se) för dig som vill resa (lokalt eller ut i världen) med ett ekofilosofiskt perspektiv.

FÖRENINGEN FÖR EKOFILOSOFI

Föreningen för ekofilosofi är en politiskt och religiöst obunden organisation.

Föreningens syfte är att vara en mötesplats för personer som är intresserade av ekofilosofiska frågor, sprida information om ekofilosofin och bidra till att lyfta ekofilosofiska perspektiv i samhällsdebatten. Verksamheten innefattar kurser, studieresor och träffar. Alla medlemmar i föreningen är välkomna att bidra till dess verksamhet, som vänder sig till ekofilosofier från hela Skandinavien.

Styrelsen:

Pontus Örtendahl, ordförande
pontus.ortendahl@gmail.com,
072-5011900.

Anna-Lena Bohlin, sekreterare
annalenabohlin@gmail.com,
070-4807484

Katarina Midskog, kassör,
katt-bridge@telia.com,
070-7473733

Helmuth Klingenberg,
helmuthklingenberg@gmail.com,
070-6468572

Mikael Jedhamre, tidskriften
mikael.jedhamre@gmail.com,
070-2108177

Adress och e-post:

c/o Pontus Örtendahl, Westby Gård,
669 61 Deje

info@ekofilosofi.se

För generella frågor, om
medlemsskap, verkstäder, resor
osv.

styrelsen@ekofilosofi.se

För specifika frågor om föreningens
verksamhet, organisation och förslag
till aktiviteter.

Medlemsskap:

Alla som är intresserade av ekofilosofiska
frågeställningar är välkomna som medlemmar i
Föreningen för ekofilosofi.

För att bli medlem, betala in 250 kr på
föreningens bankgiro 5438-6925 (eller swisha
1230890764) och skriv "Medlemsavgift 2023",
ditt namn, postadress, mejladress och telefonnr.
Skicka samtidigt ett mejl till info@ekofilosofi.se
och skriv att du är ny medlem och vill bli tillagd
på e-postlistan.

Bor du inte i Sverige? Ta kontakt på
info@ekofilosofi.se, så hjälper vi dig att bli
medlem.

Som medlem får du info om aktiviteter som
anordnas av föreningen, stöder föreningens
verksamhet och du har också möjlighet att
påverka vad föreningen ska hålla på med. Du har
också rösträtt på årsmötet.

Som medlem i Föreningen för ekofilosofi får du också delta gratis på alla föreningens verksamheter (verkstäder, sommarträff, Forum för ekofilosofi osv.).

Du får också vår digitala tidskrift utskickad på mejl 4 ggr/år utan kostnad.

Redaktör för tidskriften:

Mikael Jedhamre.

Föreningens hemsida:

www.ekofilosofi.se

FÖRENINGEN FÖR EKOFILOSOFI
www.ekofilosofi.se
info@ekofilosofi.se